Патріярша літургійна комісія

ПОЯСНЕННЯ ЗМІН
У НОВІЙ РЕДАКЦІЇ СЛУЖЕБНИКА

Львів 2024

ПОЯСНЕННЯ ЗМІН У НОВІЙ РЕДАКЦІЇ СЛУЖЕБНИКА

Вступ

У наших церквах чуємо деякі зміни в словах Літургії святих Івана Золотоустого та Василія Великого. Ці слова відрізняються від тих, до яких ми привикли роками, молячись, співаючи, читаючи текст Служби Божої. Може, у когось зроджується питання: для чого ці зміни? Чи Літургія змінилась? Чи та, яку ми досі служили, не була доброю? Як звикнути до нових слів, нових зворотів?

Метою цієї книжечки є пояснити священникам і вірним, чому Синод єпископів Української греко-католицької Церкви видав новий текст Літургій святих Івана Золотоустого й Василія Великого.

Сама Літургія не змінилася. Вона далі складається з трьох частин: підготовки священника і дарів («проскомидії»), Літургії Слова і Літургії Жертви (Євхаристії) або вірних. Вона нам передана сторіччями і, хоч упродовж віків вона зазнала еволюції і змін, проте, вже від XVI сторіччя Літургія набрала остаточної форми, яку ми сьогодні вживаємо.

Усе в житті міняється, у тому числі – і мова, і наше розуміння текстів. Наші Літургії були написані грецькою мовою, а для слов'ян – їх перекладено на церковнослов'янську. З цієї мови виготовлено перші українські переклади у 20-их і 30-их роках минулого сторіччя – як у православній Церкві, так і в греко-католицькій. Але наша Церква ще вживала церковнослов'янську мову в богослужіннях до 60-их років, коли патріярх Йосиф Сліпий видав першу редакцію Літургій Івана Золотоустого (1968) і Василія Великого (1980). У 1988 році, старанням Синоду єпископів нашої Церкви, появилась друга редакція, яку й досі вживаємо, із деякими варіянтами. Найновіша, третя редакція Літургій, виходить у світ у 2024 році. Це була праця Патріяршої літургійної комісії, якій доручено приготувати новий переклад, та Синодальної робочої групи, яка мала встановити, котрі зміни прийняти, а котрі залишити. Остаточну згоду на текст дав Блаженніший Святослав і Синод єпископів, який відбувся в Перемишлі влітку 2022 року та в Римі у вересні 2023 року, його прийняв. Новий текст Літургій є наслідком цієї співпраці.

Чому потрібно було нового тексту? Як кожний людський твір, так і український переклад – недосконалий. Та й цей новий – за декілька років також буде застарілим, бо мова розвивається і розуміння текстів поглиблюється. Теперішню працю зроблено, щоб виправити деякі неточності та підібрати кращі вирази, звороти чи синоніми.

Ще примітка про церковнослов'янізми – слова, узяті з церковнослов'янської мови, які або є в поточній мові, або залишено як кальку. Церковнослов'янська є нашою прадавньою мовою. Тому не цураємося брати з її скарбниці деякі слова, щоб краще виразити те, що грецький оригінал висловив, або, просто, щоб надати текстові смаку давньої літургійної мови. Тому деякі церковнослов'янські слова перекладено на українську, інші ж – залишено в тексті, щоб точніше виразити богословську думку (як, наприклад, *предложені* чесні дари, *словесна* служба, *благодаримо* Тебе тощо).

Мета Літургії залишається тією самою, як її передали нам апостоли, святі отці і традиція Церкви. Через Службу Божу, яку звершуємо на спомин про хресну смерть і воскресіння

Господа нашого Ісуса Христа, так як він просив (див. *Лк* 22,19; *1 Кор* 11,24), беремо участь у таїнстві Його смерти й воскресіння тут і тепер. Літургія бере форму трапези, символічно представляючи Тайну вечерю, під час якої Ісус надав нове значення хлібові й винові, кажучи: «Це моє Тіло … це Кров моя» (*Мт* 26,26.28). Ісус таїнственно перемінив хліб у своє Тіло і вино у свою Кров, щоб залишити нам видимий знак його самопожертви з любови до нас, за наші гріхи, заради нашого спасіння; цю жертву він на другий день – у Велику п'ятницю – звершив на хресті. Рівночасно в Літургії ми отримуємо передсмак вічної трапези Агнця у Божому царстві.

Літургія – це найвищий акт богопочитання, тому що Ісус Христос дає нам привілей бути учасниками його жертви на хресті. Щодня молимося і заносимо до Бога наші величання, просьби, благання. Ці молитви залишаються людськими, з усіма нашими недоліками. Але Ісус дає нам благодать з'єднати нашу вбогу людську молитву з його Божою – і це ж підносить нашу молитву на найвищий, божественний рівень! Тому Служба Божа й називається Божественною Літургією, бо це молитва Ісуса Христа людськими словами й діями – нашими з Вами.

У дальших розділах будемо розглядати головні зміни в текстах Літургій.

У 1-му розділі поглянемо на зміни у вступних молитвах, які священник мовить перед іконостасом, відтак на ті, які він говорить, коли облачається в ризи, вкінці переглянемо текст проскомидії.

У 2-му розділі перейдемо Літургію Слова, в якій чуємо Боже слово в антифонах, прокіменах, апостолі та євангелію.

У 3-му розділі, починаючи від «Ми, херувимів», перейдемо Літургію Жертви, євхаристійну.

Кожну зміну пояснюємо лиш перший раз, а не за кожним разом, коли вона появляється в тексті.

I

МОЛИТВИ ПЕРЕД ІКОНОСТАСОМ, ОБЛАЧЕННЯ, ПРОСКОМИДІЯ

Молитви перед іконостасом

Перед початком Літургії священник із дияконом стоять перед іконостасом і мовлять вступні молитви: звичайний початок, покаянні тропарі, молитва, щоб удостоїтися священнодіяти.

Перша зміна в тексті – у фразі «на віки віків».

Попередній текст	Новий переклад
Благословенний Бог наш завжди, нині, і повсякчас, і **на віки вічні**.	Благословенний Бог наш завжди, нині, і повсякчас, і **на віки віків**.

Фраза «на віки вічні» є неточною, тому що немає вічних віків: є теперішній і майбутній – вічність, немає нічого після неї, вічність не закінчується, не міняється, а триває … вічно. Слова «на віки віків» точно передають грецький вислів *eis tous aionas ton aionon*, який сам по собі є гебраїзмом, де слова повторюються, щоб виявити найвищу форму якоїсь дійсности. «Пісня пісень» – найкраща пісня, «цар царів» – найвищий володар, церковнослов'янською «праздников праздник і торжество єсть торжеств» – це найбільше, найвеличніше свято. «На віки віків» – те, що не закінчується і не змінюється.

Наступна зміна – у молитві «Царю небесний».

Попередній текст	Новий переклад
Царю небесний, утішителю, Душе істини, що всюди єси і все наповняєш, **скарбе дібр** і життя подателю, прийди, і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверни, і спаси, благий, душі наші.	Царю небесний, утішителю, Душе істини, що всюди єси і все наповняєш, **скарбнице благ** і життя подателю, прийди, і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверни, і спаси, благий, душі наші.

Фразу «скарбе дібр» (польонізм) замінено на «скарбнице благ», тому що церковнослов'янське «сокровище» означає саме скарбницю, яка тримає в собі багатства, дари. А «дібр» не вживається у множині в українській мові, тому використано синонім «благо», який має множинну форму – «блага».

Наступна зміна знаходиться в покаянних тропарях на всяке прошення:

Попередній текст	Новий переклад
Помилуй нас, Господи, помилуй нас, бо, **ніякого одвіту не знаючи**, оцю Тобі молитву як Владиці ми, грішні, приносимо: Помилуй нас.	Помилуй нас, Господи, помилуй нас, бо, **жодного оправдання не маючи**, оцю Тобі молитву як Владиці ми, грішні, приносимо: Помилуй нас.

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові. Господи, помилуй нас, бо на Тебе **ми уповали**. Не прогнівайся дуже на нас і не **пам'ятай** беззаконь наших, але зглянься й нині як милосердний і **вирятуй** нас від ворогів наших. Бо ти Бог наш, а ми – люди твої, всі – діла рук Твоїх, і ім'я Твоє призиваємо. І нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь. Милосердя двері відкрий нам, благословенна Богородице, щоб, надіючись на Тебе, ми не **погибнули**, але щоб **вибавилися Тобою** від бід. Ти бо – спасіння роду християнського.	Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові. Господи, помилуй нас, бо на Тебе **уповаємо**. Не прогнівайся дуже на нас і не **пом'яни** беззаконь наших, але зглянься й нині як милосердний і **визволи** нас від ворогів наших. Бо Ти Бог наш, а ми – люди Твої, всі – діла рук Твоїх, і ім'я Твоє призиваємо. І нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь. Милосердя двері відкрий нам, благословенна Богородице, щоб, надіючись на Тебе, ми не **загинули**, але щоб **визволилися через Тебе** від бід. Ти бо – спасіння роду християнського.

Зміни здебільшого стилістичні. Слово «одвіт», якого нема в українській мові (це калька церковнослов'янської), замінено більш зрозумілим словом «оправдання».

Вираз «ми уповали» змінено на «уповаємо», щоб підкреслити, що наше уповання на Бога не було лиш у минулому, а триває ціле життя. Повернено слово «пом'яни», бо і церковнослов'янською, і українською воно виражає більше динамізму, аніж просто «пам'ятати». Нагадуються слова розбійника на хресті: «Пом'яни мене, Господи, коли прийдеш, у царстві твоїм» – слова, які повторюємо в молитві приготування до святого причастя. «Визволи» замість «вирятуй» дає кольорит звільнення з гріха, немов із невільництва; це повністю звільнення, не лише поодинокий рятунок.

Хоч «загинути» є синонімом до «погибнути», але воно навіває більше драматизму: без надії на поміч Богородиці, людська душа гине, пропадає. Фраза «вибавилися Тобою від бід» – пасивна, конструкція, якої українська мова не любить, тому замінено її фразою «визволилися через Тебе».

Подальші зміни є в тропарях, які священник мовить перед іконами Христа й Богородиці, та в головоприклонній молитві.

Попередній текст	Новий переклад
Пречистому образові Твоєму поклоняємося, благий, просячи прощення прогрішень наших, Христе Боже, бо Ти добровільно зволив вийти **тілом** на хрест, щоб **вибавити** тих, що їх Ти створив, від неволі ворожої. Тому вдячно **співаємо Тобі**: Ти радістю наповнив усе, Спасе наш, що прийшов спасти світ. Будучи джерелом милосердя, **зроби нас**	Пречистому образові Твоєму поклоняємося, благий, просячи прощення прогрішень наших, Христе Боже, бо Ти добровільно зволив вийти **плоттю** на хрест, щоб **визволити** тих, що їх Ти створив, від неволі ворожої. Тому вдячно **кличемо до Тебе**: Ти радістю наповнив усе, Спасе наш, що прийшов спасти світ. Будучи джерелом милосердя, **милости**

гідними ласки, Богородице. Зглянься на **людей, що згрішили**, покажи, як завжди, силу Т**вою**, бо, на Тебе уповаючи, Радуйся – кличемо до Тебе, як колись Гавриїл, **безтілесний** архистратиг. Господи, простягни руку Твою з висоти святої оселі твоєї, і скріпи мене на оцю службу твою, щоб я неосудно став перед страшним престолом Твоїм і **виконав безкровне священнодіяння**. Бо Твоя є сила на віки вічні. Амінь.	**сподоби нас**, Богородице. Зглянься на **люд, що згрішив**, покажи, як завжди, силу **Свою**, бо, на Тебе уповаючи, Радуйся – кличемо до Тебе, як колись Гавриїл, **безтілесних** архистратиг. Господи, простягни руку Твою з висоти святої оселі Твоєї, і скріпи мене на оцю службу Твою, щоб я неосудно став перед страшним престолом Твоїм і **безкровне священнодійство звершив**. Бо Твоя є сила на віки віків. Амінь.

У першій молитві замінено слово «тіло» на «плоть», щоб наголосити на людськості Ісусових страстей; воно є й точнішим перекладом грецького *sarx* (тіло – це *soma*). «Кличемо до Тебе» вірно передає церковнослов'янське *вопієм ти*: динамічно, з ентузіязмом, на повний голос кличемо до Господа, вдячні Йому за таку велику любов до нас і жертву свого життя.

У тропарі до Богоматері попередній вислів «зроби нас гідними ласки» звучить надто прозаїчно; тому вирішено наслідувати церковнослов'янський зворот гарними українськими словами «милости сподоби нас». Упродовж Літургії змінено збірний вислів «люди» (церковнослов'янізм) на «люд, народ» Божий, громаду Христових учнів. Церква – це спільнота, яку Бог покликав до життя. «Силу Твою» змінено на «силу свою», бо вона стосується того, до кого звертаємося. Укінці, «безтілесний» виправлено на «безтілесних», бо так говорить оригінальний текст: Гавриїл є архистратигом (провідником, вождем) небесних сил – ангелів, саме «безтілесних».

У молитві, при якій священник приклоняє голову і просить, щоб гідно служити Літургію, вираз «виконав безкровне священнодіяння» надто буденний, механічний; його замінено на стилістично кращий «безкровне священнодійство звершив».

Важлива зміна настає у наступній молитві, яку не тільки священник мовить під час Літургії, але й вірні.

Попередній текст	Новий переклад
Боже, **милостивий будь мені, грішному**.	Боже, **будь милостивим до мене, грішного**.

Це так звана «митарева молитва» (із притчі про митаря і фарисея: *Лк* 18,9-14; див. *в.* 13). Ми звикли – наслідуючи церковнослов'янську структуру – говорити «Боже, милостивий будь мені, грішному». Однак, українською правильніше сказати «до мене, грішного». Ми не скажемо «будь мені ласкавий» або «будь мені справедливий», а скажемо: «будь ласкавим/справедливим *до мене*». Але, якби не міняти порядку слів і говорити: «Боже, милостивий будь до мене…», тоді спонтанно, без призадуми, кожний повернеться до «будь мені, грішному». Щоб це оминути, внесено зміну, яку, через повторювання, вірним буде легко вивчити: «Боже, будь милостивим до мене, грішного/грішної».

Облачення диякона, священника

Слідують молитви, які диякон і священник мовлять, коли зодягаються в ризи.

Попередній текст	Новий переклад
Нехай радіє душа моя в Господі, бо він одягнув мене в ризу спасіння і одежею веселости одів мене; **немов** на жениха, поклав на мене **вінок** і, **як** невісту, **приоздобив мене красотою.**	**Возрадується** душа моя в Господі, бо він одягнув мене в ризу спасіння і одежею веселости одів мене; **мов** на жениха, поклав на мене **вінець** і, **мов** невісту, **приоздобив красою.**
Благословенний Бог, що зливає благодать свою на священників своїх, як миро на голові, що спливає на бороду – бороду Арона, спливає на краї одежі його.	Благословенний Бог, що зливає благодать Свою на священників Своїх, як миро на голові, що спливає на бороду – бороду Арона, спливає на краї одежі його.
Благословенний Бог, що **перепоясує** мене силою і вчинив **бездоганною мою дорогу, що скріпляє** ноги мої, **немов** у оленя, і на висотах ставить мене.	Благословенний Бог, що **опоясує** мене силою і вчинив **непорочною путь мою, укріпляє** ноги мої, **наче** в оленя, і на висотах ставить мене.
Десниця Твоя, Господи, прославилася **силою**. Права **Твоя рука**, Господи, **знищила** ворогів, і **величністю своєї слави Ти погубив** супротивників.	Десниця твоя, Господи, прославилася **в кріпості**. Права **рука Твоя**, Господи, **сокрушила** ворогів, і **безміром слави своєї погубив Ти** супротивників.
Руки Твої сотворили мене й **укріпили** мене; врозуми мене, і я **заповідей Твоїх навчуся**.	Руки Твої створили мене і **збудували** мене; врозуми мене, і **навчуся заповідей Твоїх**.
Припояши меч Твій до бедра Твого, сильний, **красотою** твоєю і добротою твоєю; натягни лук, і наступай, і **пануй** задля істини, лагідности і справедливости, **а** десниця Твоя поведе **Тебе до перемоги** завжди, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.	Припояши меч твій до бедра Твого, сильний, **красою** Твоєю і добротою Твоєю. І натягни лук, і наступай, і **царюй** – істини ради, і лагідности, і справедливости. **І** десниця Твоя **чудесно** поведе Тебе завжди, нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.
Священники Твої, Господи, зодягнуться в **правду** і преподобні Твої вельми радітимуть завжди, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.	Священники Твої, Господи, зодягнуться у **праведність** і преподобні Твої вельми радітимуть завжди, нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

При одяганні стихаря замінено фразу «нехай радіє» (душа моя) на «возрадується». Повернено це слово із церковнослов'янської як відповіднішої, бо додає смаку літургійної торжественности, так як інші слова цього зразка: воздати, возвеселитися тощо. «Немов/як»

замінено на «мов» зі стилістичних причин: краще пливуть слова. Тому що «вінок» має більш матеріяльне значення («вінок квітів»), ужито слово «вінець» у переносному значенні, як досягання остаточної мети, а також воно вписується у тему подружжя (людини з Богом); у побуті кажемо: вести «під вінець». А фразу «приоздобив мене красотою» спрощено, уникаючи повторення «мене», і тому: «приоздобив красою».

Молитва при одяганні єпитрахиля залишилась такою, як була, зате наступна молитва, при опоясуванні має деякі зміни. Слово «перепоясує» спрощено на «опоясує». «Учинив бездоганною мою дорогу» поправлено на «вчинив непорочною путь мою», що є ближчою до оригіналу й до церковнослов'янської. Зміна фрази «що скріпляє ноги мої, немов у оленя» на «укріпляє ноги мої, наче в оленя» – радше стилістична.

При одяганні правого нарукавника зроблено також стилістичні зміни. Останню фразу «величністю своєї слави ти погубив супротивників» замінено на «безміром слави своєї погубив ти супротивників», щоб наголосити на безмежності Божої слави.

У наступному вірші, узятому із 118 псалма, слово «укріпили» не передає точного тексту оригіналу, який говорить про створення, тому «збудували» залишається кращим перекладом. Наступна зміна («навчуся заповідей твоїх») – стилістична.

У молитві при одяганні набедреника слово «пануй» замінено на «царюй», яке є ближчим до оригіналу. Фразу «а десниця твоя поведе тебе до перемоги» подано як «і десниця твоя чудесно поведе тебе», бо попередня фраза була радше поясненням, а новий текст точніше передає оригінал.

Молитва при одяганні фелона говорить про «праведність», яким має відзначатись священнослужитель, а не про розумову «правду» (істину), яка також важлива, але слід було вірно передавати біблійний вірш.

Проскомидія

На початку чину проскомидії священник мовить такі слова тропаря:

Попередній текст	Новий переклад
Викупив Ти нас від **клятви законної** чесною Твоєю кров'ю, **давши себе на хрест прибити і копієм проколоти; Ти безсмертя дав людям**. Спасе наш, слава Тобі.	**Відкупив** Ти нас від **прокляття закону** чесною Твоєю кров'ю. **До хреста прибитий і списом проколений, Ти став джерелом безсмертя для людей**. Спасе наш, слава Тобі.

Замість «викупив» новий текст подає «відкупив», бо це слово сильніше передає дійсність нашого відкуплення (ми так і кажемо, щоб по-богословськи пояснити жертовне діло Ісуса Христа). Фраза (від) «клятви законної», хоч передає церковнослов'янську конструкцію, проте означає «прокляття закону», як зазначено в новому тексті (це пряма цитата із *Гл* 3,13). Подальші слова є радше розповідного стилю: «давши себе на хрест прибити і копієм проколоти; ти безсмертя дав людям»; натомість новий переклад, подаючи серію дієприкметників (що є згідно з оригіналом): «До хреста прибитий і списом проколений», зазначає наслідок їхньої дії: Ісус став «джерелом безсмертя для людей». Також слово «копіє»

тут замінено на «спис», щоб відрізнити копіє (ніж, яким священник викроює агнець і частиці з просфори) від списа, яким воїн проколов бік Ісуса (див. далі: «Один із воїнів…»).

Слідують слова, які священник мовить, коли виймає агнець із просфори.

Попередній текст	Новий переклад
Немов ягня на заколення, ведено Його. І як агнець непорочний перед тим, **що** стриже Його, безголосий, так і Він не відкриває уст Своїх. У смиренні Його **суд над ним відбувся**. А **про рід** Його хто оповість?	**Як овеча** на заколення, ведено Його. І як агнець непорочний перед тим, **хто** стриже його, безголосий, так і Він не відкриває уст Своїх. У смиренні Його **правосуддя Його позбавлено**. А **рід** Його – хто оповість?

Першу фразу «немов ягня» замінено на «як овеча», яке ближче до церковнослов'янського слівництва. Замість «що» (стриже його) подано «хто», щоб підкреслити ролю людини у страстях Христових. Було доволі важко погодитись на правильне оформлення наступного речення: (у смиренні його) «суд над ним відбувся», бо йдеться не лише про те, що Ісуса Христа піддано під людський трибунал, але що йому не було дано можливости оборонитися. Ісуса ж обвинувачено й засуджено без справедливого судового процесу; тому: «правосуддя його позбавлено». Остання фраза «про рід його» безперечно правильна, але текст подає просто «рід його».

У молитві при заколенні агнця зроблено одну зміну.

Попередній текст	Новий переклад
Один з воїнів списом бік Його проколов, і зараз **витекла** кров і вода. І той, хто бачив, засвідчив, і правдиве свідчення його.	Один із воїнів списом бік Його проколов, і зараз **витекли** кров і вода. І той, хто бачив, засвідчив, і правдиве свідчення його.

Тому що мова про «кров і воду», змінено дієслово з однини на множину: «витекли».

Коли ієрей виймає частицю на честь Богоматері, мовить:

Попередній текст	Новий переклад
На честь і пам'ять преблагословенної Владичиці нашої Богородиці і Приснодіви Марії; Її молитвами прийми, Господи, жертву цю в **пренебесний** Твій жертовник. **Стала** цариця праворуч Тебе, **в ризи позолочені одягнена**, прикрашена.	На честь і пам'ять преблагословенної Владичиці нашої Богородиці і Приснодіви Марії. Її молитвами прийми, Господи, жертву цю в **наднебесний** Твій жертовник. **Предстала** цариця праворуч Тебе, **одягнена в золотих шатах**, прикрашена.

У першій молитві змінено «пренебесний» (церковнослов'янізм) на «наднебесний», бо мова про жертовник (трапезу, вівтар), який не є «найвищого ступеня небесного» (пор. пресвятий, предобрий, прегарний...), а є над нашими небесами, тобто в Божому царстві.

У наступній молитві спрощений вираз «стала» замінено більш коректним словом «предстала», бо Мати Божа не лише стала біля Христа, але як цариця її поставлено перед усіма праворуч Христа в усій її красі. Справді, вона «одягнена в золотих шатах» – найдорожчому оздобленні – а не лише в «ризах позолочених».

Молитви при покладенні частиць у честь ангелів та святих залишаються незмінними. Лише при кінці замінено одне слово:

Попередній текст	Новий переклад
Святого *ім'я (якого храм і якого день)* і всіх святих. Їх молитвами **посіти** нас, Боже.	Святого *ім'я (якого храм і якого день)* і всіх святих. Їх молитвами **навідай** нас, Боже.

Слово «посіти» (церковнослов'янізм; його також змінено в молитві «Пресвята Тройце») дало місце слову «навідай», що означає відвідати, провідати.

Далі священник згадує окремих осіб на проскомидії. На першому місці – церковну ієрархію.

Попередній текст	Новий переклад
Пом'яни, **Владико чоловіколюбче**, святішого **Вселенського Архиєрея нашого** *ім'я*, Папу Римського, і блаженнішого **Верховного Архиєпископа** нашого **Кир** *ім'я*, і преосвященнішого Митрополита нашого Кир *ім'я*, і боголюбивого Єпископа нашого Кир *ім'я*, і все єпископство **православне**, чесне пресвітерство, в Христі дияконство, і весь священичий чин, [*якщо в обителі:* всечеснішого отця нашого протоархимандрита *ім'я*, архимандрита *ім'я*, протоігумена *ім'я* й ігумена *ім'я*], братів і співслужителів наших, священиків і дияконів, і всіх братів наших, що їх Ти **по великій милості Твоїй** призвав до спільноти Своєї, всеблагий Владико.	Пом'яни, **людинолюбний Владико**, святішого **вселенського архиєрея** *ім'я*, папу Римського, блаженнішого **патріярха** нашого *ім'я*, преосвященнішого архиєпископа й митрополита нашого кир *ім'я*, боголюбивого єпископа нашого кир *ім'я*, **[*архиєрея, що його рукоположив*]** і все єпископство **православних**, чесне пресвітерство, у Христі дияконство, і весь священничий чин, [*якщо в обителі:* всечесніших отців наших: протоархимандрита *ім'я*, архимандрита *ім'я*, протоігумена *ім'я* та ігумена *ім'я*], братів і співслужителів наших, священників і дияконів, і всіх братів **і сестер** наших, яких ти **з милосердя Свого** призвав до спільноти Твоєї, всеблагий Владико.

Перше слово, яке змінено, це «чоловіколюбець» на «людинолюбець/людинолюбний». В українській мові слово «чоловік» не стосується кожної людини, а чоловічої статі. Натомість «людина» включає всіх. Тому вирішено ввести цю зміну в наші тексти. Адже значення залишається тим самим: «той, хто любить людей». До титулів папи Римського знято термін

«нашого», тому що Святіший Отець – вселенський архиєрей, тобто ієрарх усіх, а не лише наш. У дальших титулах це слово залишається, бо мова про владик нашої Церкви. Слово «верховного архиєпископа» замінено на «патріярха» – в очікування його офіційного визнання з боку Апостольського престолу. Патріярх Йосиф у Заповіті просив молитися за патріярха.[1] До молитви за ієрархію додано фразу «архиєрея, що його рукоположив». Ця фраза є між молитвами за спочилих. Але не в кожного священника архиєрей, який висвятив його, упокоївся. Тому це додано тут, щоб пригадати ієреям молитись за єпископа, який рукоположив їх. Замість єпископство «православне», подано «православних», бо йдеться про архиєреїв, які зберігають правдиву віру і є єпископами православних, тобто правдивих, не єретичних вірних – між ними й тих, які моляться на Літургії. Так воно звучить в оригіналі (*orthodoxon*). Коли священник каже «і всіх братів наших», хоч ця фраза включає всіх людей (пор. італійське *fratelli*), додано «і сестер» тут (і в інших місцях Літургії), щоб жінки й дівчата чули, що і за них Церква молиться і щоб вони відчували своє місце в Церкві. Фразу «по великій милості твоїй», типову конструкцію для церковнослов'янської мови, змінено на «з милосердя свого», що краще відповідає українській мові.

Уведено зміни також у молитві за померлих.

Попередній текст	Новий переклад
Пом'яни, Господи, душу **усопшого раба** Твого *ім'я*.	Пом'яни, Господи, душу **спочилого слуги** Твого *ім'я*.

Замість «усопшого» (церковнослов'янський термін) новий переклад подає український, «спочилого». Це слово підкреслює нашу віру, що смерть – це спочинок, з якого людина збудиться до вічного життя. Замість словосполучення «раб Божий» новий текст подає «слуга Божий», хоч кращим варіянтом було б залишити «раб», бо він відповідний до стану людини, яку Христос відкупив із неволі гріха. Але з огляду на чутливість людей, які добачають неґативний зміст того поняття, вирішено вжити слово «слуга».

Після поминання спочилих поіменно, священник завершує свою молитву:

Попередній текст	Новий переклад
І всіх в надії воскресіння, життя вічного і **Твоєї спільноти** спочилих православних отців наших, чоловіколюбче Господи.	І всіх у надії воскресіння, життя вічного і **спільности з Тобою** спочилих православних отців **і матерів**, братів **і сестер** наших, людинолюбний Господи.

Замінено фразу «твоєї спільноти» на «спільности з Тобою», бо молимось за тих, що спочили в надії на спасіння, тобто, у єдності з Богом. Як пояснено вище, додано до молитви за спочилих отців – «і матерів, братів і сестер» наших, щоб включити всіх, за кого молимося.

[1] «Ви, Дорогі мої Брати і Сестри, зрозуміли мої слова і як добрі діти своєї Церкви почали молитись за свого Патріярха, наодинці і спільно на Святій Літургії. Молитвою виявили ви вашу зрілу християнську свідомість, бо молитва – це насамперед вислів повної довіри до Божої помочі і непохитної віри в те, що Могутній Господь здійснить те, про що Його невпинно просимо. Чи не наказав нам Христос просити і молитися? Чи не обіцяв нам виконати наші довірливі прохання? Він же сказав: „Просіть, і дасться вам, шукайте, і знайдете, стукайте, і відчиниться вам…" (*Мт* 8,7)».

Коли священникові подають кадильницю, він мовить молитву:

Попередній текст	Новий переклад
Кадило Тобі приносимо, Христе Боже наш, як приємний запах духовний; Ти ж **прийми** його в **пренебесний** Свій жертовник і **пошли** нам благодать пресвятого Твого Духа.	Кадило Тобі приносимо, Христе Боже наш, як приємний запах духовний. **Прийнявши** його в **наднебесний** Свій жертовник, **зішли** нам благодать пресвятого Твого Духа.

«Прийми» замінено дієприслівником «прийнявши», щоб наголосити головне дієслово «зішли» (замість «пошли»), яке, у свою чергу, пригадує нам зіслання Святого Духа на апостолів у день П'ятдесятниці. Як приємний кадильний запах підноситься до Бога, так просимо, щоб натомість ми отримали дар Пресвятого Духа.

При покритті дарів священник мовить такі молитви:

Попередній текст	Новий переклад
І прийшла зоря́, і стала **над тим місцем**, де було Дитя. Господь царює… **Доброта** Твоя, Христе, **вкрила небеса** і хвали Твоєї повна земля. Покрий нас покровом крил Твоїх, **прожени** від нас усякого ворога і супостата. **Утихомир** наше життя, Господи, помилуй нас і світ Твій, і спаси душі наші, як благий і чоловіколюбець. Благословенний Бог наш, що так **ізволив.**	І прийшла зоря́, і стала **зверху**, де було дитя. Господь царює… (*без змін*). **Покрила небеса досконалість** Твоя, Христе, і хвали Твоєї повна земля. Покрий нас покровом крил Твоїх, **віджени** від нас усякого ворога й супостата. **Умиротвори** наше життя, Господи, помилуй нас і світ Твій, і спаси душі наші, як благий і людинолюбний. Благословенний Бог наш, що так **благоволив.**

Коли священник ставить звізду (звіздицю) на дискос, це натяк на зорю, яка вказала на вертеп, де народився Христос. Замінено прозове «над тим місцем» більш поетичним «зверху». Так мовить і євангельський текст.

Священник говорить псалом «Господь царює…», коли покриває дискос малим покрівцем. Наступну молитву мовить при покритті чаші другим малим покрівцем. Порядок слів слідує за церковнослов'янським текстом. Мова більше про Божу досконалість, яку всесвіт об'являє, аніж про його доброту, яка також проявляється у створених небесах.

При накритті дарів великим покрівцем («воздухом») священник мовить молитву «Покрий нас…». «Прожени» замінено на «віджени»; це синоніми, але «віджени» підкреслює рух «від нас», щоб якнайдальше відігнати ворога душі. «Умиротвори» замість «утихомир» виявляє більшу динамічність у творенні миру, не лише тихого стану спокою.

Останнє благословення мовиться при кадженні дарів. Замінено слово «ізволив» більш насиченим богословським терміном «благоволив»: Бог у своїй благості приймає наші молитви, які підносяться до нього, як приємний запах кадила.

Молитвою приношення завершується чин проскомидії.

Попередній текст	Новий переклад
Боже, Боже наш, **Ти, що послав** небесний Хліб, поживу для всього світу, Господа нашого і Бога Ісуса Христа, **Спаса,** і визволителя, і доброчинця, що благословляє і освячує нас, сам благослови **принесення** оце і прийми його в **пренебесний** Твій жертовник. Пом'яни як благий і чоловіколюбець тих, що принесли, і тих, за кого принесено; і нас неосудними збережи у священнодіянні божественних Твоїх Таїн, бо **святе і прославлене,** пречесне й величне ім'я Твоє, Отця, і Сина, і Святого Духа, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.	Боже, Боже наш, **що послав** небесний Хліб, поживу для всього світу – Господа нашого й Бога Ісуса Христа, **Спасителя,** і визволителя, і доброчинця, що благословляє й освячує нас, – сам благослови **приношення** це і прийми його в **наднебесний** Твій жертовник. Пом'яни як благий і людинолюбний тих, що принесли, і тих, за кого принесено. І нас неосудними збережи у священнодіянні божественних Твоїх таїн. Бо **святиться і прославляється** всечесне й величне ім'я Твоє, Отця, і Сина, і Святого Духа, нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

Вираз «Ти, що» не питоменний українській мові. В Отченаші ми колись говорили: «Отче наш, Ти, що єси на небесах». Тепер говоримо: «Отче наш, що єси на небесах». На місце «Спаса» є повний титул «Спаситель». Замість «принесення» (від доконаного часу «принести») повернено термін «приношення» (від недоконаного «приносити»), щоб наголосити, що дія продовжується, жертву постійно, до кінця світу приноситься. А «святе і прославлене» змінено на динамічну фразу «святиться і прославляється», щоб означити, що приношенням чесних дарів і євхаристійною жертвою прославляємо Боже Ім'я у Святій Тройці.

Дещо змінено слова також у відпусті.

Попередній текст	Новий переклад
Слава тобі, Христе Боже, **надіє** наша, слава тобі. Слава Отцю... Христос [що воскрес із мертвих], істинний Бог наш, молитвами пречистої Своєї Матері, святого отця нашого Івана Золотоустого, архиєпископа **Константинограда**, і всіх святих, помилує і спасе нас як благий і **чоловіколюбець**.	Слава Тобі, Христе Боже, **упования** наше, слава Тобі. Слава Отцю... Христос [що воскрес із мертвих], істинний Бог наш, молитвами пречистої Своєї Матері, святого отця нашого Івана Золотоустого, архиєпископа **Константинополя**, і всіх святих, помилує і спасе нас як благий і **людинолюбний**.

На місце «надіє наша» повернуто «упования наше», бо упования на Бога – глибше, ніж лише надія на Нього. Упования включає довір'я, покладання на Господа, віддання Йому. Замість

«Константинограда» (калька з церковнослов'янської), архиєрейський престол Івана Золотоустого подано як «Константинопіль», так як він знаний в історії.

Перед самою Літургією диякон обкаджує престол і все інше, мовлячи молитву:

Попередній текст	Новий переклад
У гробі тілесно, а в аді з душею як Бог, у раю ж із розбійником, і на престолі був ти, Христе, з Отцем і Духом, усе наповняючи, **неопи́саний**.	У гробі тілесно, а в аді з душею як Бог, у раю ж із розбійником, і на престолі був Ти, Христе, з Отцем і Духом, усе наповняючи, **неописа́нний**.

«Неопи́саний» – це той, що його ще не описали, але можливо описати (як, наприклад, рукописи в архіві). Натомість, Христос «неописа́нний» – його неможливо описати. Подібно, нездійснений (ще ніхто не здійснив, але міг би) – нездійсне́нний (неможливо здійснити).

У деякі кінцеві молитви і слова діялогу з дияконом безпосередньо перед початком Літургії, перед престолом, внесено такі зміни.

Попередній текст	Новий переклад
Господи, губи мої **відкриєш**, і уста мої сповістять хвалу Твою. **Прийшов час, щоб служити** Господеві. Владико, благослови. Нехай Господь **направить** стопи твої.	Господи, губи мої **відкрий**, і уста мої сповістять хвалу Твою. **Час служити** Господеві. Владико, благослови. Нехай Господь **спрямує** стопи твої.

Дієслово у майбутньому часі «відкриєш» є згідно з оригіналом, однак вирішено ужити слово «відкрий» як більш відповідне до молитви, в якій священник просить, щоб Господь відкрив уста священнослужителя, зробив їх здібними сповіщати Божу хвалу.

Описова фраза «прийшов час, щоб служити» означає «прийшов час, щоб ми служили Літургію». Її замінено на більш стислу форму, «час служити», щоб залишити її двозначність. У дійсності вона може означати те, що вище сказано, а може також означати: «час прийшов Господеві, щоб служити», бо ж Літургія – Боже і людське діло: людина служить Богові, правлячи службу, але й Бог служить людині, роблячи її здібною приносити жертву.

Замість просити Господа «направити» (церковнослов'янізм) стопи диякона, виправлено це словом «спрямуй» (стопи твої), постав його на добру дорогу.

II

ЛІТУРГІЯ СЛОВА

Мирна єктенія, антифони, малий вхід

Зміни в деяких молитвах у Мирній єктенії:

Попередній текст	Новий переклад
За святий храм цей і тих, що з вірою, **побожністю** і страхом Божим входять до нього, Господеві помолімся.	За святий храм цей і тих, що з вірою, **благоговінням** і страхом Божим входять до нього, Господеві помолімся.
За душі всіх **од віку** у правовір'ї, надії воскресіння і життя вічного **померлих** отців і братів наших, фундаторів і **добродіїв** святого храму цього (святої обителі цієї), батьків і рідних наших по крові, що тут лежать, тут вписані, і **всіх** православних християн, і за блаженний **спокій** їх Господеві помолімся.	За душі всіх **відвіку** у правовір'ї, надії воскресіння і життя вічного **спочилих** отців **і матерів**, братів **і сестер** наших, фундаторів і **доброчинців** святого храму цього (святої обителі цієї), батьків і рідних наших по крові, що тут лежать, тут уписані, і **повсюди** православних християн, і за блаженний **упокій** їх Господеві помолімся.
Щоб визволитися нам від усякої **скорби**, гніву й нужди, Господеві помолімся.	Щоб визволитися нам від усякої **скорботи**, гніву й нужди, Господеві помолімся.
Пресвяту, пречисту, преблагословенну, славну Владичицю нашу Богородицю і Приснодіву Марію, з усіма святими пом'янувши, **самі** себе, і один одного, і все життя наше Христу Богові віддаймо.	Пресвяту, пречисту, преблагословенну, славну Владичицю нашу Богородицю і Приснодіву Марію, з усіма святими пом'янувши, **самих** себе, і один одного, і все життя наше Христу Богові віддаймо.

У молитві за вірних, які з «побожністю» приходять до церкви, це слово замінено на синонім «благоговіння», яке походить із літургійної традиції.

У молитві за тих, що переставилися, змінено «од віку» (застаріле) на сучасний прислівник «відвіку». Додано «матерів» і «сестер», щоб мова була інклюзивна. Замінено «добродіїв» рідкісним словом «доброчинець», що означає «добродійник». На місце слова «спокій», яке є загальне, поставлено «упокій», що стосується померлих.

Слово «скорб» рідко вживається, і то радше в урочистій мові; його замінено словом «скорбота» для означення глибоких переживань, страждань.

У молитві, в якій згадуємо Пресвяту Богородицю, фразу «самі себе» змінено на «самих себе» з граматичних рацій. Кого віддаємо Христу Богові? Самих себе.

Молитви священника перед кожним із трьох антифонів зазнали деяких змін.

Попередній текст	Новий переклад
Господи Боже наш, Твоя влада несказанна і слава неосяжна, Твоя милість безмірна і **чоловіколюб'я** невимовне. Сам, Владико, з добросердечности **Твоєї** споглянь на нас і на цей святий храм, і вчини з нами і тими, що моляться з нами, багаті милості Твої і щедроти Твої.	Господи Боже наш, твоя влада несказанна і слава неосяжна, твоя милість безмірна і **любов до людей** невимовна. Сам, Владико, з добросердечности **Своєї** споглянь на нас і на цей святий храм, і вчини з нами і тими, що моляться з нами, багаті милості Твої і щедроти Твої.
Господи Боже наш, спаси **людей Твоїх** і благослови спадкоємство Твоє, повноту церкви Твоєї охорони, освяти тих, що люблять красу дому Твого. Ти їх прослав божественною Твоєю силою і не **залишай** нас, що **надіємось** на Тебе.	Господи Боже наш, спаси **народ Твій** і благослови спадкоємство Твоє, повноту церкви Твоєї охорони, освяти тих, що люблять красу дому Твого. Ти їх прослав божественною Твоєю силою і не **залиши** нас, що **уповаємо** на Тебе.
Ти, що дарував нам ці спільні й суголосні молитви, Ти, що обіцяв вволити прохання двох або трьох, що згодяться в ім'я Твоє, сам і нині **прохання слуг Твоїх на пожиток сповни**, подаючи нам і в теперішньому віці пізнання Твоєї істини, а в майбутньому **даруй** життя вічне.	**Господи Боже наш**, що дарував нам ці спільні й суголосні молитви та обіцяв вволити прохання двох або трьох, що згодяться в ім'я Твоє, сам і нині **сповни на пожиток прохання слуг Твоїх**, подаючи нам і в теперішньому віці пізнання Твоєї істини, і в майбутньому **даруючи** життя вічне.
Бо Ти благий і **чоловіколюбець** Бог **єси** і Тобі славу возсилаємо, Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині, і повсякчас, і на ві́ки вічні.	Бо Ти благий і **людинолюбний** Бог – і Тобі славу возсилаємо, Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині, і повсякчас, і на ві́ки віків.
Владико, Господи Боже наш, Ти установив на небі чини і воїнства ангелів і архангелів на служіння Твоєї слави, тож **вчини із входом нашим, щоб був входом святих ангелів**, які **співслужать з нами і разом з нами** славословлять Твою **доброту**.	Владико, Господи Боже наш, Ти встановив на небі чини й воїнства ангелів і архангелів на служіння Твоєї слави. **Учини, щоб із нашим входом відбувся вхід святих ангелів**, які **служать з нами** і славословлять Твою **благість**.

У молитві першого антифону замінено «чоловіколюб'я» фразою «любов'ю до людей», що краще вписується в текст. Також замінено «Твоєї» на «Своєї» для точнішого вираження; будучи зверненою до Господа, його добросердечність відноситься до нього, тому «Своєї».

У молитві другого антифону (яка є частиною також заамвонної молитви при кінці Літургії), загальне «людей» змінено на «народ», і про це мовилося вище, як і про заміну «надіємось» на «уповаємо». Коли йдеться про слово «залишай/залиши», які відрізняються між собою тим, що перше є недоконане, друге – доконане, вирішено вжити «залиши», тому що всі дієслова в цій молитві – доконаного виду наказового способу.

Молитва третього антифону не мала початкового звернення до Бога, а починалась словами «Ти, що…». Але кожна молитва починається ім'ям особи, до якої людина молиться. Тому вирішено, ідучи за служебником патріярха Йосифа (1968), повернути звернення «Господи, Боже наш». А тому що фраза «ти, що» граматично не виправдана, вилучено займенник «ти». У фразі «прохання слуг твоїх на пожиток сповни» змінено порядок слів для чіткости: «сповни на пожиток прохання слуг Твоїх». Дієслово «даруй» замінено дієприслівником «даруючи», у паралелі з попереднім «подаючи»; такі форми є в оригіналі. У новому тексті дієслово «єси» майже всюди замінено на «є» (або й опущено), щоб усучаснити мову.

У молитві входу змінено порядок слів у фразі «вчини із входом нашим, щоб був входом святих ангелів», щоб висловити це простіше: «Учини, щоб із нашим входом відбувся вхід святих ангелів». Також віднято фразу «разом з нами», щоб оминути зайвого повторення і спростити твердження («служать з нами»). Повернено слово «благість» замість «доброту», аби надати йому тону торжественности, величности, щоб не описувати Божі прикмети лише як «добрі».

Трисвяте, читання

Молитва трисвятої пісні, яку мовить священник перед співом «Святий Боже».

Попередній текст	Новий переклад
Боже святий, що в святих перебуваєш, Тебе трисвятим голосом серафими оспівують, і херувими славословлять, і всі небесні сили Тобі поклоняються. Ти з небуття **в** буття привів усе, створив людину на **Твій** образ і подобу, і **всякими** дарами її прикрасив. Ти даєш **тому**, хто просить, премудрість і розум, і не погорджуєш грішником, а **встановлюєш** покаяння на спасіння. Ти сподобив нас, смиренних і недостойних слуг Твоїх, і в **оцю хвилину** стати перед славою святого Твого жертовника і належне Тобі поклоніння і славослов'я приносити. Сам, Владико, прийми і з уст нас, грішних, трисвяту пісню і **посіти** нас **милостю Своєю**. Прости нам усяке прогрішення, добровільне і недобровільне, освяти наші душі й тіла і дай нам побожно служити Тобі всі дні життя нашого,	Боже святий, що в святих перебуваєш, Тебе трисвятим голосом серафими оспівують, і херувими славословлять, і всі небесні сили Тобі поклоняються. Ти з небуття **до** буття привів усе, створив людину на **Свій** образ і подобу, і **всіма Своїми** дарами її прикрасив. Ти даєш **кожному**, хто просить, премудрість і розум, і не погорджуєш грішником, а **встановив** покаяння на спасіння. Ти сподобив нас, смиренних і недостойних слуг Твоїх, і в **цей час** стати перед славою святого Твого жертовника і належне Тобі поклоніння і славослов'я приносити. Сам, Владико, прийми і з уст нас, грішних, трисвяту пісню і **навідай** нас **у благості Своїй**. Прости нам усяке прогрішення, добровільне і недобровільне, освяти наші душі і тіла, і дай нам побожно служити Тобі всі дні життя нашого,

молитвами святої Богородиці і всіх святих, що від віку Тобі угодні були.	молитвами святої Бо»городиці і всіх святих, що від віку Тобі угодні були.

Фразу «Ти з небуття в буття» змінено на «Ти з небуття до буття», граматично правильніше. Замість «всякими дарами» поставлено «всіма Своїми дарами», бо Бог не обмежується, коли дарує людині свої дари, і дає не лише «всякі», різнородні, але *всі* свої дари. Така ж думка присутня в наступній поправці: Бог дає свої дари не просто «тому, хто просить», а «кожному, хто просить» – нікому Господь не відмовляє своєї благодаті. Бог не «встановлює» щоразу «покаяння на спасіння», а «встановив» його раз і назавжди своїм втіленням, смертю на хресті, воскресінням із мертвих і вознесінням до Божої слави. Рівно ж не лиш «в оцю хвилину», а «в цей час» нашого життя він сподобив нас стати перед вівтарем і принести Богові наше славослов'я.

Молитва перед читанням євангелія:

Попередній текст	Новий переклад
Засвіти в серцях наших, чоловіколюбче Владико, нетлінне світло Твого богопізнання і відкрий **духовні очі наші**, щоб ми розуміли Твої євангельські проповідування. Вклади в нас і страх блаженних Твоїх заповідей, щоб ми, **перемігши** всі тілесні похоті, провадили духовне життя, думаючи і діючи все, що угодне Тобі. Бо Ти є просвічення душ і тіл наших, Христе Боже, і Тобі славу віддаємо, з безначальним Твоїм Отцем, і пресвятим, і благим, і **животворним** Твоїм Духом, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.	Засвіти в серцях наших, людинолюбний Владико, нетлінне світло Твого богопізнання і відкрий **очі нашого ума**, щоб ми розуміли Твої євангельські проповідування. Вклади в нас і страх блаженних Твоїх заповідей, щоб ми, **подолавши** всі тілесні похоті, провадили духовне життя, думаючи й діючи все, що угодне Тобі. Бо Ти є просвічення душ і тіл наших, Христе Боже, і Тобі славу віддаємо, з безначальним Твоїм Отцем, і пресвятим, і благим, і **животворчим** Твоїм Духом, нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

Змінено «духовні очі наші» на «очі нашого ума», тому що молимо Бога, щоб він змінив наше людське думання на Боже – щоб розуміти Христове євангеліє. Якби ми мали «духовні очі», нам не треба було б про це просити. Саме тому, що ми не духовними очима, а матеріяльними дивимося на світ, тому і просимо Бога скерувати очі нашого розуму до духовних реалій. А щоб нам не здавалося, що навіть із духовним мисленням ми здатні «перемогти» тілесні похоті, просимо радше сили «подолати» їх, бо ж духовна боротьба продовжується. У відношенні до Святого Духа, там де церковнослов'янський текст його окреслив як «животворящий» (термін, який патріярх Йосиф використовував), попередній текст подав «животворний», а новий – «животворчий». Животворний – це той, що створений життям; животворчий – той, хто творить життя. Цю різницю можна краще побачити, якщо співставляти слова «рукотворний» (створений руками) та «образотворчий (той, який створює образи).

Єктенії

Зміни у єктеніях пояснено раніше; тут переходимо до молитов священника.

Попередній текст	Новий переклад
Господи Боже наш, **усильне це моління прийми** від слуг Твоїх і помилуй нас з великої милости Твоєї, і щедроти Твої зішли на нас і на **всіх людей Твоїх, що очікують** від Тебе багатої милости.	Господи Боже наш, **прийми усильне це благання** від слуг Твоїх і помилуй нас з великої милости Твоєї, і щедроти твої зішли на нас і на **весь люд Твій, що очікує** від Тебе багатої милости.

Тому що це «єктенія усильного благання», у якій відповідаємо «Господи, помилуй» не раз, а тричі, слово «моління» замінено на «благання», що відповідає контекстові.

Єктенія за спочилих:

Попередній текст	Новий переклад
Бóже духів і всякої плоті, Ти смерть подолав, і диявола **знищив**, і життя світові Твоєму дарував. Сам, Господи, упокой душі померлих слуг Твоїх (*або* душу померлого слуги Твого, *або* душу померлої **слугині** Твоєї) *ім'я,* **на** місці світлому, на мíсці квітучому, на місці спокійному, звідки **відійшов** біль, печаль і зітхання; і всяке прогрішення, **вчинене ними** (*або* ним, *або* нею) словом, **чи** ділом, чи думкою, як благий і **чоловіколюбець** Бог, прости, бо немає людини, що жила б і не згрішила б. Ти бо єдиний без гріха, **правда Твоя – правда на віки**, і слово Твоє – істина..	Боже духів і всякої плоті, Ти смерть подолав, і диявола **переміг**, і життя світові Твоєму дарував. Сам, Господи, упокой душі спочилих слуг Твоїх (*або* душу спочилого слуги Твого, *або* душу спочилої слуги Твоєї) *ім'я,* у місці світлому, у мíсці квітучому, у місці спокійному, звідки **зникли** біль, печаль і зітхання. Усяке прогрішення, **яке вони вчинили** (*або* він учинив, *або* вона вчинила) словом, **або** ділом, або думкою, як благий і **людинолюбний** Бог прости, бо немає людини, яка жила б і не згрішила. Ти бо єдиний без гріха, **праведність Твоя – праведність вовіки**, і слово Твоє – істина.

На початку звертаємося до Бога, який диявола не «знищив» (він іще існує і далі спокушає людину), але його «переміг» (див. *Ів* 12,31; 14,30); тому Ісус закликає людей не боятися, а вірити в Його силу й перемогу, яка нам допоможе в духовній боротьбі. Інші зміни в цій молитві – стилістичні («в» замість «на»; «або» замість «чи»). Просимо Христа дати вічний упокій спочилому там, де «зникли» біль, печаль і зітхання, бо вони були частиною людського життя, а у вічності їх не буде. Не можна казати, що цей біль «відійшов», тому що його ніколи не було в Божому царстві. Наступна зміна граматична: пасивну форму, яка не є питомою для української мови: (всяке прогрішення) «вчинене ними» – замінено на активну: «яке вони вчинили». Остання фраза «правда твоя – правда на віки» не говорить про правду як істину – про це йде мова в наступній фразі. Церковнослов'янською «правда» (гр. *dikaiosune*) – це «праведність», тому відповідно змінено цю фразу, щоб наголосити, що Божий суд над людиною завжди є праведним і справедливим.

Молитва за оглашенних

Попередній текст	Новий переклад
Господи Боже наш, що на **небесах** живеш і на смиренних споглядаєш, що спасіння родові людському послав, єдинородного Сина твого і Бога, Господа нашого Ісуса Христа, споглянь на слуг Твоїх оглашенних, [що схилили свої шиї перед Тобою,] і сподоби їх у сприятливий час купелі відродження, відпущення гріхів і одежі нетління; приєднай їх до святої твоєї соборної і апостольської Церкви, і прилічи їх до вибраного **Твого** стада.	Господи Боже наш, що на **висотах** живеш і на смиренних споглядаєш, що спасіння родові людському послав – єдинородного Сина Твого і Бога, Господа нашого Ісуса Христа, споглянь на слуг Твоїх оглашенних, [що приклонили свої шиї перед тобою,] і сподоби їх у сприятливий час купелі відродження, відпущення гріхів та одежі нетління. Приєднай їх до святої Своєї соборної й апостольської Церкви, і прилічи їх до вибраного **Свого** стада.

Слово «на небесах» змінено на «на висотах», бо так є в оригіналі, і грецькому, і церковнослов'янському.

У першій і другій молитві вірних внесено деякі зміни.

Попередній текст	Новий переклад
Дякуємо Тобі, Господи Боже сил, що сподобив нас і нині стати перед святим Твоїм жертовником і припасти до щедрот Твоїх за наші гріхи і за людські невідання. Прийми, Боже, моління наше, учини нас **достойними бути, щоб** приносити Тобі моління, і **мольби**, і жертви безкровні за **всіх людей Твоїх**; і нас, яких Ти поставив на цю службу Твою, учини здатними, силою Духа Святого Твого, неосудно і непорочно, в чистому свідченні сумління нашого призивати Тебе в кожному часі і на **всякому** місці, щоб, вислухавши нас, Ти був милостивий **нам** у щедрості своєї ласки.	Дякуємо Тобі, Господи Боже сил, що сподобив нас і нині стати перед святим Твоїм жертовником і припасти до щедрот Твоїх за наші гріхи і за людські невідання. Прийми, Боже, моління наше, учини нас **достойними, щоб** приносити Тобі моління, і **благання**, і жертви безкровні за **весь люд Твій**. І нас, яких Ти поставив на цю службу Твою, учини здатними, силою Духа Святого Твого, неосудно й непорочно, у чистому свідченні сумління нашого, призивати Тебе в кожному часі і на **кожному** місці, щоб, вислухавши нас, Ти був милостивий **до нас** у щедрості Своєї ласки.
Знову і багато разів **припадаємо до Тебе** і Тобі молимось, благий і чоловіколюбче, щоб Ти, зглянувшись на моління наше, очистив наші душі і тіла від усякої скверни тіла і духа, і дав нам неповинно і неосудно стояти перед святим Твоїм жертовником. Даруй же, Боже, і тим, що моляться з нами, **успіх** у житті й вірі, і в	Знову й багато разів **до Тебе припадаємо** і Тобі молимося, благий і людинолюбче, щоб Ти, зглянувшись на моління наше, очистив наші душі і тіла від усякої скверни тіла і духа, і дав нам неповинно й неосудно стояти перед святим Твоїм жертовником. Даруй же, Боже, і тим, що моляться з нами,

духовному розумінні; дай їм, **що завжди зо страхом і любов'ю служать Тобі,** неповинно і неосудно **причаститися** святих Твоїх таїн, і небесного Твого царства сподобитися.	**зростання** у житті, і вірі, і в духовному розумінні. Дай їм **завжди зо страхом і любов'ю служити Тобі** та неповинно й неосудно **причащатися** святих твоїх таїн, і небесного твого царства сподобитися.

У першій молитві зміни радше стилістичні. Наприкінці молитви, замість «на всякому місці», що може означати різнородність місць, ужито, щоб людина призивала Бога «на кожному місці». Наступна зміна подібна до «Боже, милостивий будь мені, грішному». Фразу «щоб … ти був милостивий нам» змінено на: «щоб … ти був милостивий до нас».

У другій молитві, крім зміни порядку слів, замінено «успіх» (у житті) на «зростання», бо просимо Бога, щоб наші вірні зростали у вірі і в життєвих чеснотах і ставали все ближче до Бога. Замість казати, що люди «завжди зо страхом і любов'ю служать» Богові, просимо радше Бога, щоб дав їм ласку «завжди зо страхом і любов'ю служити» Йому і завжди гідно «причащатися» (не лише на цій Літургії).

III

ЛІТУРГІЯ ЖЕРТВИ

Молитва Херувимської пісні, великий вхід

Попередній текст	Новий переклад
Ніхто **не достойний із зв'язаних тілесними похотями і пристрастями приходити, або приближатися, або служити Тобі**, царю слави, бо **служити** Тобі – велике і страшне і **самим небесним силам**. Та, одначе, **ради несказанного і безмірного Твого чоловіколюб'я, безперемінно і незмінно Ти став чоловіком і був нашим архиєреєм, і богослужбової цієї і безкровної жертви священнодійство** передав Ти нам, як владика всіх. Ти бо єдиний, Господи Боже наш, володієш небесними і земними, Тебе на престолі херувимському носять, Ти серафимів Господь і цар Ізраїлів, Ти єдиний святий і в святих спочиваєш.	Ніхто, **із зв'язаних тілесними похотями і пристрастями, не достойний приступати чи наближатись до Тебе, чи служити Тобі**, царю слави, бо **служіння** Тобі – велике і страшне і **для самих небесних сил**. Та, одначе, **задля невимовної й безмірної любови Твоєї до людей, незмінно й непору́шно став Ти людиною, і архиєреєм нашим явився, і священнодійство цієї богослужбової й безкровної жертви** передав Ти нам як владика всіх. Ти бо єдиний, Господи Боже наш, володієш небесними і земними, Тебе на престолі херувимському носять, Ти серафимів Господь і цар Ізраїлів, Ти єдиний святий і в святих спочиваєш.
Тебе, отже, молю єдиного благого і благоуважного: Споглянь на мене грішного і непотрібного слугу Твого і очисти мою душу і серце від **сумління лукавого**, **і вчини мене здатним силою Святого Твого Ду́ха, одягненого благодаттю священства,** стати перед цією Твоєю святою трапезою і священнодіяти святе і пречисте Твоє тіло і чесну кров. **Бо до Тебе приходжу і, схиливши** мою́ шию, і молюся Тобі, **щоб Ти не відвернув лиця Твого** від мене, **ані не виключив мене з-поміж** слуг Твоїх, але **сподоби мене, щоб я**, грішний і недостойний слуга Твій, приніс тобі ці дари.	**Тому, отже, молю Тебе,** єдиного благого і благоуважного: Споглянь на мене, грішного й непотрібного слугу Твого, і очисти мою душу й серце від **совісти лукавої**, **і, силою Святого Твого Ду́ха, мене, одягненого благодаттю священства, учини здатним** стати перед цією Твоєю святою трапезою і священнодіяти святе і пречисте Твоє Тіло і чесну Кров. **До Тебе бо приступаю, приклонивши** мою шию, і молюся Тобі: **Не відвертай лиця Свого** від мене **і не відкидай мене з-посеред** слуг Своїх, але **сподоби, щоб я**, грішний і недостойний слуга Твій, приніс Тобі ці дари.
Ти бо єси той, Хто приносить і Кого приносять, і Хто приймає і Кого роздають, Христе Боже наш, і Тобі славу віддаємо з безначальним Твоїм Отцем, і пресвятим, і благим, і животворним Твоїм Духом, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.	Ти бо є Той, Хто приносить і Его приносять, і Хто приймає і Кого роздають, Христе Боже наш, і Тобі славу віддаємо, з безначальним Твоїм Отцем, і пресвятим, і благим, і животворчим Твоїм Духом, нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

У молитві Херувимської пісні, яку священник мовить з піднесеними руками, кілька разів змінено порядок слів, щоб думка була чіткішою, яснішою, щоб означення були ближчими до іменників чи прикметників, до яких вони відносяться. Тому, замість «Ніхто не достойний із зв'язаних тілесними похотями і пристрастями приходити, або приближатися, або служити тобі» вжито «Ніхто, із зв'язаних тілесними похотями і пристрастями, не достойний приступати чи наближатись до Тебе, чи служити Тобі». Щоб у наступній фразі не повторювати слова «служити» («бо служити Тобі»), його замінено словом «служіння» («бо служіння Тобі»). Також замінено давальний відмінок («велике і страшне і самим небесним силам») на фразу з прийменником («велике і страшне і для самих небесних сил»). Наступну фразу: «ради несказанного і безмірного твого чоловіколюб'я» змінено таким чином: «задля невимовної й безмірної любови твоєї до людей». «Безперемінно і незмінно ти став чоловіком» змінено на «незмінно й непорушно став Ти людиною», щоб не повторювати варіянти на «незмінно». Знову ж таки, замість «став ти чоловіком», поставлено «став ти людиною», щоб наголосити на тому, що Ісус став одним із людського роду. Наступну фразу: «був нашим архиєреєм» замінено на: «архиєреєм нашим явився», тому що Христос не «був» архиєреєм у минулому, а «явився» ним через свою жертву на хресті. Змінено порядок слід у фразі «богослужбової цієї і безкровної жертви священнодійство передав ти нам, як владика всіх» на стилістично зрозуміліший вираз: «священнодійство цієї богослужбової й безкровної жертви передав Ти нам як владика всіх».

Порядок слів у перехідній фразі до другої частини молитви, «Тебе, отже, молю», висловлено так: «Тому, отже, молю тебе» – знову ж таки, для покращення вислову. «Сумління лукавого» замінено на «совісти лукавої», тому що «совість» сильніше передає поняття про розсудливість людини. Це молитва, в якій священник просить Бога очистити його від внутрішнього голосу, який міг би його повести на манівці. У фразі «і, силою Святого твого Духа, учини мене, одягненого благодаттю священства, здатним», змінено порядок слів для яснішого виразу, щоб фраза «одягненого благодаттю священства» стояла безпосередньо після прийменника «мене», до якого вона відноситься. Подібно, «до тебе бо приступаю, приклонивши мою шию»: приступаю з острахом і трепетом до престолу Всевишнього, а не лише «приходжу» до нього; приклоняю мою шию, бо «схиляти» може бути випадковим рухом, а приклоняю з наміром поклонитися Богові. Наступну фразу змінено від підрядного речення («щоб ти не відвернув лиця Твого від мене, ані не виключив мене з-поміж слуг Своїх») до прямої просьби: «Не відвертай лиця Свого від мене і не відкидай мене з-посеред слуг своїх», щоб гармонізувала з наступним дієсловом у наказовім способі: «сподоби, щоб я» замість «сподоби мене, щоб я».

Попередній текст	Новий переклад
Благообразний Йосиф, знявши **з хреста** пречисте Тіло твоє, плащаницею чистою обвив і, **пахощами покривши, у гріб новий** положив.	Благообразний Йосиф, **з древа** знявши пречисте тіло Твоє, плащаницею чистою обвив і, **ароматами покривши, у гробі новім** положив.

Пісню «Благообразний Йосиф» повернено до версії патріярха Йосифа. Замість «хреста» повернено старовинне слово «древо», щоб відрізнити хрест від звичайного дерева. Кінець вірша, щодо порядку слів, віддзеркалює церковнослов'янський текст.

Єктенія

Попередній текст	Новий переклад
За **принесені** чесні дари Господеві помолімся.	За **предложені** чесні дари Господеві помолімся.

У єктенії після великого входу молимося з подякою за чесні дари, які на престолі. Попередній текст їх описав як «принесені» дари. Та не йдеться про те, що вони принесені з проскомидійника і поставлені на престолі, бо слово «принесений» має богословське значення. Дари будуть принесені під час анафори. Тут вони «предложені», тобто лежать перед Богом на престолі в очікуванні їхньої переміни в Господнє Тіло і його Кров. Хоч «предложені» – це не сучасне літературне слово, однак, не знайдено кращого слова на цей церковнослов'янський термін. Іноді треба черпати зі скарбниці нашої прадавньої мови, бо ж українська мова не мала нагоди самостійно розвивати богословську й філософську термінологію.

Попередній текст	Новий переклад
Господи Боже, вседержителю, єдиний святий, Ти приймаєш жертву хваління від тих, що призивають Тебе всім серцем, прийми моління і нас грішних, і принеси до святого Твого жертовника, і вчини нас здатними приносити Тобі дари й жертви духовні за наші гріхи і людські невідання, і сподоби нас знайти благодать перед Тобою, **щоб була тобі приємна жертва наша** та щоб вселився Дух благодаті Твоєї благий у нас, і на цих дарах, що перед нами, і на всіх людях Твоїх.	Господи Боже, вседержителю, єдиний святий, Ти приймаєш жертву хваління від тих, що призивають Тебе всім серцем, прийми моління і нас грішних, і принеси до святого Твого жертовника, і вчини нас здатними приносити Тобі дари й жертви духовні за наші гріхи і людські невідання. І сподоби нас знайти благодать перед Тобою, **щоб жертва наша була благоприємною Тобі** та щоб вселився Дух благодаті Твоєї благий у нас, і на цих дарах, що перед нами, і на всіх людях Твоїх.

У молитві приношення фраза «щоб була тобі приємна жертва наша» замінено на «щоб жертва була благоприємною Тобі». Це не тільки стилістична зміна, але повернено поетичне слово «благоприємна», щоб наголосити на тому, що жертва Богові не лише викликає приємність, задоволення, але віддзеркалює Божу благість, доброту, благодать. Подібно висловлює молитва малого входу: Святі ангели «співслужать з нами і славословлять твою благість».

Попередній текст	Новий переклад
Осталий час життя нашого в мирі й покаянні **скінчити** у Господа просім. Християнської кончини життя нашого – безболісної, бездоганної, мирної, і **доброго одвіту** на страшному суді Христовому просім.	**Останок** життя нашого в мирі й покаянні **завершити** у Господа просім. Християнської кончини життя нашого – безболісної, бездоганної, мирної, і **оправдання** на страшному суді Христовому просім.

У прохальній єктенії зміни впроваджено в двох проханнях. Замінено словосполучення «осталий час» на «останок», бо немає в словнику слова «осталий», а «останок» саме означає «час, який остався, залишився». Слово «скінчити» означає привести щось до завершення, тому його й замінено словом «завершити». А тому що слово «одвіт» – це суржик, і його вже замінено в покаянному тропарі на початку служби, тому тут його також замінено словом «оправдання», що і є доброю відповіддю на суді Божому.

Попередній текст	Новий переклад
Щедротами єдинородного Сина Твого, **що з ним благословенний єси**, з пресвятим, і благим, і животворним Твоїм Духом, нині, і повсякчас, і на віки вічні.	Щедротами єдинородного Сина Твого, **з яким Ти благословенний**, з пресвятим, і благим, і животворчим Твоїм Духом, нині, і повсякчас, і на віки віків.

Виголос «Щедротами» вживається два рази в Літургії. У попереднім тексті першого разу (на цьому місці) було «що з ним благословенний єси», а після Отченашу – «з яким Ти благословенний єси». Щоб цю фразу вимовляти однаково, вирішено в обох випадках подати «з яким Ти благословенний».

Символ віри

Попередній текст	Новий переклад
...родженого, **несотвореного**, єдиносущного з Отцем, **що через Нього все сталося.**	...родженого, **не сотвореного**, єдиносущного з Отцем, **через якого все постало.**
...і воплотився з Духа Святого і Марії Діви, і став **чоловіком.**	...і воплотився з Духа Святого і Марії Діви, і став **людиною.**

У символі віри внесено три поправки. У слові «несотвореного», частку «не» пишеться окремо (бо «не [є] сотворений»). Фразу «що через Нього все сталося» виправлено, бо мова не про те, що щось у світі «сталося» через Божого Сина, але що світ постав через Боже Слово: «Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без Нього» (*Ів* 1,3). А, воплотившись, Син Божий став (не «стався»!) «людиною» (замість «чоловіком»), бо грецьке слово *anthropos* означає «людина».

Вступ до анафори

Попередній текст	Новий переклад
Станьмо гідно, станьмо зі страхом, будьмо уважні, щоб святе **приношення** в мирі приносити.	Станьмо гідно, станьмо зі страхом, будьмо уважні, щоб святе **возношення** в мирі приносити.

Слово «приношення» означає «те, що принесено [на вівтар]». Але тут ідеться про те, що «підноситься» (*anaphorein*) до Бога як жертва – звідси й грецька назва цієї частини Служби Божої: *anaphora*.

Анафора

Попередній текст	Новий переклад
Достойно і праведно Тебе оспівувати, Тебе благословити, Тебе хвалити, **Тобі дякувати**, Тобі поклонятися на всякому місці владицтва Твого. **Ти бо єси** Бог несказанний, незбагненний, невидимий, неосяжний, завжди сущий, і так само сущий, Ти, і єдинородний Твій Син, і Дух Твій Святий. Ти **від небуття** до буття нас привів і, коли ми відпали, Ти знову нас підняв і не перестав творити все, поки нас на небо не привів, і майбутнє царство Твоє дарував. За все це **дякуємо Тобі, і єдинородному Твоєму Синові, і Духові Твоєму Святому**, за всі Твої добродійства, вчинені нам, які ми знаємо і яких не знаємо – явні і неявні. **Дякуємо Тобі** і за цю службу, яку Ти з рук наших зволив прийняти, хоч і стоять перед Тобою тисячі архангелів і десятки тисяч ангелів, херувими й серафими, шестикрилі, багатоокі, що високо ширяють, **крилаті**.	Достойно і праведно Тебе оспівувати, Тебе благословити, Тебе хвалити, **Тебе благодарити**, Тобі поклонятися на всякому місці владицтва Твого. **Бо Ти –** Бог несказанний, незбагненний, невидимий, неосяжний, завжди сущий, і так само сущий, Ти, і єдинородний Твій Син, і Дух Твій Святий. Ти **з небуття** до буття нас привів і, коли ми відпали, Ти знову нас підняв і не перестав творити все, поки нас на небо не привів, і майбутнє царство Твоє дарував. За все це **благодаримо Тебе, і єдинородного Твого Сина, і Духа Твого Святого**, за всі Твої добродійства, вчинені нам, які ми знаємо і яких не знаємо – явні і неявні. **Благодаримо Тебе** і за цю службу, яку Ти з рук наших зволив прийняти, хоч і стоять перед Тобою тисячі архангелів і десятки тисяч ангелів, херувими й серафими, шестикрилі, багатоокі, що високо ширяють, **крилаті**.

У першій частині анафори, коли споминаємо (*anamnesis*) Божі добродійства супроти нас, слово «дякуємо» замінено на «благодаримо», тому що воно має богословське значення, не обмежене до звичайної подяки. Це переклад грецького *eucharistein*, яке складається з двох частин: *eu* (добро, благо) і *charis* (дар). Катехизм УГКЦ каже, що в цій молитві благодарення «ми висловлюємо вдячність за все, що прийняли від Бога… Ця вдячність випереджує всякі прохання про наші потреби, бо ми усвідомлюємо, що, даруючи нам Сина та Духа, Отець уже дарував нам усе для спасіння» (н. 376). Словом «благодарити» висловлюємо бажання, щоб наше життя було вдячною відповіддю на Божі дари. Подальші зміни в тексті стилістичні: «Бо ти» замість «Ти бо єси», «з буття до буття» замість «від буття до буття». Остання зміна: «крилаті» замість «пернаті». Грецьке слово *pterota* включає обидва значення, однак «пернаті» радше схиляє до матеріяльного зображення ангелів з пір'яними крилами. Одначе ангели є духами, вони тіл не мають. І крил не мають. Але «крилаті» базується на іконографії: крила символізують те, що ангели – невидимі; немов птах, який, відлетівши, пропадає з поля зору.

Попередній текст	Новий переклад
Свят, свят, свят Господь Саваот, повне небо і земля слави Твоєї. Осанна **на**	Свят, свят, свят Господь Саваот, повне небо і земля слави Твоєї. Осанна **во**

висотах. Благословенний, хто йде в ім'я́ Господнє. Осанна во вишніх.	**вишніх**. Благословенний, хто йде в ім'я́ Господнє. Осанна во вишніх.

На місце «осанна на висотах» повернено фразу «осанна во вишніх», щоб уніфікувати тексти (перший раз ця фраза появляється в молитві священника безпосередньо перед початком Літургії, після «Царю небесний»).

Попередній текст	Новий переклад
З цими блаженними силами, **Владико чоловіколюбче**, і ми кли́чемо і мо́вимо: Святий єси і пресвятий, Ти, і єдинородний Твій Син, і Дух Твій Святий. Святий єси і пресвятий, і велична слава Твоя. Ти світ твій так возлюбив, що і Сина Свого єдинородного дав, щоб **усякий**, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне. Він, прийшовши і сповнивши ввесь задум щодо нас, **в ночі, в яку Його видано**, а радше Він сам Себе видав за життя світу, прийняв хліб у святі Свої, і пречисті, і непорочні руки, **воздав хвалу і поблагословив** *(і благословляє)*, освятив, переломив, дав святим Своїм учням і апостолам, кажучи…	Із цими блаженними силами, **людинолюбний Владико**, і ми кли́чемо і мо́вимо: Святий єси і пресвятий – Ти, і єдинородний Твій Син, і Дух Твій Святий. Святий єси і пресвятий – і велична слава Твоя. Ти світ Твій так возлюбив, що й Сина Свого єдинородного дав, щоб **кожен**, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне. Він, прийшовши і сповнивши весь задум щодо нас, **у ніч, у якій був виданий**, а радше Він сам себе видав за життя світу, прийняв хліб у святі свої, і пречисті, і непорочні руки, **благодарив і благословив** *(і благословляє)*, освятив, переломив, дав святим Своїм учням і апостолам, кажучи…

Як згадано вище, «Владико чоловіколюбче» замінено на «людинолюбний Владико». У церковнослов'янській мові «усяк» означає «кожен», а в українській мові воно дає відтінок «всілякий»: і великий, і малий тощо. Тому замінено це слово, згідно з євангельським текстом: «Бог бо так полюбив світ, що Сина свого єдинородного дав, щоб кожен, хто вірує в нього, не загинув, а жив життям вічним» (*Ів* 3,16). На місце «воздав хвалу» повернено «благодарив», як пояснено вище, як переклад грецького *eucharistesas*. Слово «поблагословив» помилково написано (може, під впливом наступної інструкції: «і благословляє», коли священник робить знак хреста над хлібом). Бо не йдеться про те, щоб «поблагословити» хліб, а радше, це Христос благословляє Отця, прославляє його, дякує йому за дар хліба.

Попередній текст	Новий переклад
Тому-то й ми, споминаючи **оцю** спасенну заповідь і все, що ради нас сталося: хрест, гріб, триденне воскресіння, на небеса вознесіння, праворуч сидіння, другий і славний прихід.	**Тому-то**, споминаючи **цю** спасенну заповідь і все, що ради нас сталося: хрест, гріб, триденне воскресіння, на небеса вознесіння, праворуч сидіння, другий і славний прихід.

У цій молитві викреслено «й ми», бо його не потрібно для розуміння тексту; з дієслова «приносимо» у наступному виголосі зрозуміло, хто це мовить. Також «оце» замінено на «це», тому що воно слідує голосним («споминаючи»), а українська мова не любить накопичення голосних чи приголосних.

Попередній текст	Новий переклад
Ще приносимо Тобі цю **духовну** і безкровну службу, і просимо, і молимо, і благаємо, зішли Духа Твого Святого на нас і на ці дари, що перед нами.	Ще приносимо Тобі цю **словесну** й безкровну службу, і просимо, і молимо, і благаємо: Зішли Духа Твого Святого на нас і на ці дари, що перед нами.

Питання, як перекласти грецьке *logiken latreian*. Воно означає також і «духовну службу», але в першу чергу воно стосується служби слова – *latreia logou*. Тому повернено слово, яке ввів патріярх Йосиф, черпаючи зі скарбниці церковнослов'янської мови.

Попередній текст	Новий переклад
Благослови, владико, **обидві**.	Благослови, владико, **обоє**.

У молитві епіклези, коли священник просить Отця зіслати Святого Духа на хліб і на «те, що в чаші цій», диякон супроводжує цю молитву проханням, щоб благословити і одне, і інше. Тому що «обидві» відноситься до жіночого роду, повернено слово «обоє», яке вживається, коли є два предмети різних родів.

Попередній текст	Новий переклад
Щоб були причасникам на тверезість душі, на відпущення гріхів, на **спільність зі Святим Твоїм Духом**, на повноту царства небесного, на сміливість перед Тобою, не на суд **і не в** осудження.	Щоб були причасникам на тверезість душі, на відпущення гріхів, на **причастя Святого Твого Духа**, на повноту царства небесного, на сміливість перед Тобою, не на суд **і не на** осудження.

Грецький текст подає *eis koinonian tou Agiou sou Pneumatos*, що означає «спільність зі Святим Твоїм Духом», але «спільність» – це побутовий термін і його замінено на біблійний термін «причастя Святого Твого Духа». Аналогічно, можна поклонитись перед церквою, а можна й перехреститися; можна привітатися «добридень», а можна сказати «Слава Ісусу Христу». Фраза «не на суд і не в осудження» появляється кілька разів у Літургії, отож її уніфіковано, щоб усюди було однаково: «не на суд і не на осудження», так як у молитві перед святим причастям.

Попередній текст	Новий переклад
Ще приносимо Тобі оцю **духовну** службу за спочилих у вірі праотців, отців, патріярхів, пророків, апостолів, проповідників, євангелистів, мучеників, ісповідників, посників, і за **всяку праведну душу**, **що у вірі спочила**.	Ще приносимо Тобі цю **словесну** службу за спочилих у вірі: праотців, отців, патріярхів, пророків, апостолів, проповідників, євангелистів, мучеників, ісповідників, посників, і за **кожного праведного духа**, **що у вірі звершився**.

Про «словесну службу» була мова вище. Остання фраза цієї молитви іноді викликає нерозуміння. Попередній текст подав «і за всяку праведну душу, що у вірі спочила». Але тут не йдеться про праведників, які померли в Бозі. Мова про *pneumatos dikaiou*, дослівно «праведного духа»; не мова про те, що він «у вірі спочив» (помер), але «звершився», удосконалився (*teteleiomenou*) у вірі, витривав до кінця, був вірним до смерти.

Попередній текст	Новий переклад
всеблаженну і пренепорочну	**приснoблаженну** і пренепорочну

У попередньому варіянті молитви до Богоматері, «Достойно є», було зукраїнізовано термін «приснoблаженну» на «всеблаженну», що само в собі є гарним висловом. Але у виголосі священника є «приснодіву Марію». Отож, не можна в одному випадку перекладати префікс «присно-» на «все-», а в іншому – залишати його. Тому повернено термін «приснoблаженну».

Попередній текст	Новий переклад
за святого *ім'я,* **що його пам'ять** сьогодні вшановуємо	за святого *ім'я,* **пам'ять якого** сьогодні вшановуємо

Після «Достойно є», коли священник згадує різних святих, у тому числі і святого дня, зроблено стилістичну зміну: замість «що його пам'ять сьогодні вшановуємо» подано «пам'ять якого сьогодні вшановуємо»; це мала зміна, але вона елегантніше звучить.

Попередній текст	Новий переклад
Ще молимо Тебе, пом'яни, Господи, усе єпископство **православне**, що правильно навчає слово Твоєї істини…	Ще молимо Тебе, пом'яни, Господи, усе єпископство **православних**, що правильно навчає слово Твоєї істини…

Коли священник молиться за всі категорії людей у церкві й у світі, згадує єпископів. У попередньому тексті було «єпископство православне» – тобто, тих, які тримаються правдивої віри. Але грецький текст не має цього на увазі. Там є *pases episkopes orthodoxon*, «усе єпископство православних» вірних – єпископів того народу, який молиться в церкві.

Попередній текст	Новий переклад
…за Богом бережений народ наш, **правління** і все військо. Дай їм, Господи, мирне **царство**, щоб **і ми в спокою їх тихе і сумирне життя пожили** в усякому благочесті й чистоті!	…за Богом бережений народ наш, **владу** і все військо. Дай їм, Господи, мирне **правління**, щоб **у злагоді їх і ми вели тихе й мирне життя** в усякому благочесті й чистоті.

Священник молиться за вселенну, за Церкву, за владу і наше життя в державі. Тому, замість «правління», подано «владу», а наступну фразу «щоб і ми в спокою їх тихе і сумирне життя пожили» змінено стилістично для яснішого викладу: «щоб у злагоді їх і ми вели тихе й мирне життя».

Попередній текст	Новий переклад

...і даруй їх святим Твоїм церквам, щоб у мирі, **цілі, чесні, здорові, довголітньо і** правильно навчали слово Твоєї істини.	...і даруй їх святим Твоїм церквам, щоб у мирі, **безпеці, пошані, здоров'ї і довголітті** правильно навчали слово Твоєї істини.

У закінченні молитви за ієрархію, «Найперше, пом'яни…», було намагання, щоб текст зробити зрозумілішим, тому, замість «щоб у мирі, цілі, чесні, здорові, довголітньо», написано «щоб у мирі, безпеці, пошані, здоров'ї і довголітті».

Попередній текст	Новий переклад
Пом'яни, Господи, це місто, в якому живемо (*або* село це, в якому живемо, *або* обитель цю, в якій живемо), і **всяке** село, місто, і країну, і тих, що **з вірою** живуть у них. Пом'яни, Господи, тих, що плавають і подорожують, недужих, страждаючих, полонених **і спасіння їх**...	Пом'яни, Господи, це місто (*або* село, *або* обитель цю), **де** живемо, і **кожне** село, місто і країну, і тих, що **вірою** живуть у них. Пом'яни, Господи, тих, що плавають і подорожують, недужих, страждаючих, полонених – **і спаси їх**...

У цій молитві, спрощено фрази «в якому/в якій живемо», до одного виразу: «де живемо». Молимось не за «всяке» село – найрізноманітніше, але за «кожне» село тощо. Також, не молимось за тих, що «з вірою живуть у них» (немов би віра була додатком до життя), але за тих, хто «вірою» (надією, любов'ю) живе. Слово «спасіння» замінено на «спаси їх», щоб гармонізувало з початком речення: «Пом'яни, Господи… і спаси їх».

Після анафори

Попередній текст	Новий переклад
Щоб **чоловіколюбець** Бог наш, прийнявши їх у святи́й, і наднебесний, і **духовний** Свій жертовник, як приємний запах духовний, зіслав нам божественну благодать і дар Святого Духа, помолімся.	Щоб **людинолюбний** Бог наш, прийнявши їх у святи́й, і наднебесний, і **мислений** свій жертовник, як приємний запах духовний, зіслав нам божественну благодать і дар Святого Духа, помолімся.

Згідно з попереднім рішенням змінити «чоловіколюбець» на «людинолюбець», у деяких випадках це слово перетворено з іменника на прикметник, залежно від фрази. Тому: «людинолюбний Бог наш». Грецьке слово *noeros* у переносному значенні може також означати «духовний», коли мова про жертовник, але точніше значення того слова: «те, що стосується розуму, інтелекту». Тому вжито слово «мислений».

Попередній текст	Новий переклад
Голови ваші **перед Господом схиліть**.	Голови ваші **Господеві приклоніть**.

Заклик схилити свою голову перед Господом вимагав би відповіді «перед Тобою, Господи». Але відповідь залишилась «Тобі, Господи». Тому повернено фразу «Голови ваші Господеві приклоніть».

Попередній текст	Новий переклад
Дякуємо Тобі, царю невидимий, що незмірною **Твоєю** силою **все утворив єси** і багатством милости Твоєї **від небуття** до буття все **привів єси**. Сам, Владико, споглянь з неба на тих, що **схилили** свої голови перед Тобою, бо **не схилили перед тілом і кров'ю**, але перед Тобою, страшним Богом. **Ти, отже, Владико, оці дари всім нам на добро рівно подай**, відповідно до потреби кожного: з плаваючими плавай, із подорожніми подорожуй, а недужих ізціли, лікарю душ і тіл.	Дякуємо Тобі, царю невидимий, що незмірною **Своєю** силою **Ти створив усе** і багатством милости Твоєї **з небуття** до буття все **привів**. Сам, Владико, споглянь з неба на тих, що **приклонили** свої голови перед Тобою, бо **вони приклонили їх не перед плоттю і кров'ю**, але перед Тобою, страшним Богом. **Ти, отже, Владико, те, що перед нами, усім нам на добро вчини**, відповідно до потреби кожного: з плаваючими плавай, із подорожніми подорожуй, недужих ізціли, лікарю душ і тіл.

Як і попередньо, прикметник «твій» замінено на «свій», коли відноситься до особи, про яку мова і до якої мовиться. Замінено «все утворив єси» на «ти створив усе», бо мова про те, що Господь «з небуття до буття все привів». Слово «схилили» (свої голови) надто слабе, бо схилити голову можна навіть заснувши, а перед Богом ми їх «приклонили» в акті богопоклоніння. Подібно замінено «перед тілом і кров'ю», бо у святому причасті говоримо про Тіло і Кров Господню, а йдеться тут про те, що ми приклонили свої голови не перед фізичною, матеріяльною дійсністю («плоттю і кров'ю»), але перед самим Богом. Наступна фраза була неправильно перекладена, бо вважалося, що церковнослов'янське слово «предлежащія» (гр. *prokeimena*) стосується святих дарів Тіла і Крови Христа (пор. «предлежащія дари сія»). Насправді, там немає слово «дари». Тому «предлежащія» відноситься до того, «що перед нами», тобто, того, що має статись, чого ще не знаємо, і тому просимо Бога: «усім нам на добро вчини» те, що нас чекає в житті («те, що перед нами»).

Святе причастя

Попередній текст	Новий переклад
Роздроблюється і розділюється агнець Божий, роздроблюваний і **нероздільний**, що його завжди їдять і ніколи не з'їдають, але причасників він освячує.	Роздроблюється і розділюється Агнець Божий, роздроблюваний і **неподільний**, що Його завжди їдять і ніколи не з'їдають, але причасників Він освячує.

Замінено слово «нероздільний» (чого не можна розділити) на «неподільний» (його не можна розділити на частини). Вибрано слово «неподільний», щоб означити, що в кожній частиці Агнця, який священник роздроблює, є присутній повний Христос.

Попередній текст	Новий переклад
...поцілунку не дам тобі, як Юда, але як розбійник **сповідаюся тобі.**	...поцілунку не дам Тобі, як Юда, але, як розбійник, **ісповідую Тебе**

У молитві перед святим причастям замінено фразу «сповідаюся Тобі» на «ісповідую Тебе», бо мова не про те, що ми сповідаємося перед Господом, але що, так як розбійник на хресті, визнаємо Ісуса Христа нашим Господом і Богом.

Після святого причастя

Попередній текст	Новий переклад
Вознесися на небеса, Боже, і **по всій землі нехай буде слава Твоя**.	Вознесися на небеса, Боже, і **по всій землі – слава Твоя**.

Цей стишок із псалма 56[57],6 за єврейським текстом має «нехай буде слава твоя»; за грецьким, який уживаний у нашій Літургії – «слава твоя»: Божа слава вже присутня в усьому творіння, ми не молимось, щоб вона настала. Бо й ми є учасниками цієї слави.

Попередній текст	Новий переклад
...Збережи нас у Твоїй **святині**, ввесь день повчатися правді твоїй.	...Збережи нас у **святості** твоїй, весь день повчатися правді твоїй.

У пісні «Нехай сповняться уста наші» замінено «у Твоїй святині» на «у святості Твоїй», бо тут мова не про святиню-храм, але щоб Господь зберіг нас з'єднаними з ним – святими.

Попередній текст	Новий переклад
...скріпи нас усіх у **страсі** Твоєму...	...скріпи нас усіх у **страху** Твоєму...

У подячній молитві замінено «у страсі» на «у страху» для милозвучности, щоб оминути слово, яке могло б звучати двозначно.

Попередній текст	Новий переклад
...Мир світові Твоєму даруй, церквам Твоїм, ієреям, **Богом береженому народові нашому, правлінню і всім людям Твоїм**... ...і Тобі славу, і подяку, і **поклін** засилаємо... **Нехай буде** ім'я Господнє благословенне **від нині** і довіку.	...Мир світові Твоєму даруй, церквам Твоїм, ієреям, **владі, війську і всьому народові Твоєму**... ...І Тобі славу, і подяку, і **поклоніння** засилаємо... **Будь** ім'я Господнє благословенне **віднині** й довіку.

У заамвонній молитві, щоб оминути вираз «Богом бережений», коли говоримо до Господа, вирішено спростити перечислення цих осіб, додати військо, і так: «владі, війську і всьому народові Твоєму». А Богові засилаємо наше «поклоніння» – це акт віри, а не фізичний рух поклону. Відповідь на цю молитву починається словом «будь» замість «нехай буде»; воно ближче до оригіналу і легше співати. Замінено прийменник з іменником «від нині» прислівником «віднині».

Попередній текст	Новий переклад

...Сповни **радости й веселости** серця наші...	...Сповни **радістю й веселістю** серця наші...

У молитві на споживання дарів замінено вислів «радости й веселости» в родовому відмінку на орудний: сповни чим? «радістю й веселістю».

Попередній текст	Новий переклад
Благословення Господнє на вас, **з Його** благодаттю і чоловіколюб'ям, завжди, нині, і повсякчас, і на віки вічні.	Благословення Господнє на вас – **Його** благодаттю і людинолюб'ям, завжди, нині, і повсякчас, і на віки віків.

В останньому благословенні, на місце «з його благодаттю» або давнішого «того благодаттю», поставлено, просто, «його благодаттю» у відповідь на питання: як спливає на нас благословення від Бога? Його благодаттю й любов'ю.

Попередній текст	Новий переклад
Христос, істинний Бог наш, молитвами пречистої своєї Матері, силою чесного і животворного хреста, святих славних і всехвальних апостолів...	Христос, істинний Бог наш, молитвами пречистої Своєї Матері, силою чесного і животворчого хреста, **заступництвом** святих славних і всехвальних апостолів...

У відпусті, який священник читає в середу, п'ятницю, і коли вшановуємо хрест Господній, після слів «чесного і животворчого хреста» треба вставити слово «заступництвом» (щоб не повторювати «молитвами») перед наступними святими, бо сенс речення такий: «Христос, істинний Бог наш, помилує і спасе нас як благий і людинолюбний». Заради кого він це здійснює? Ісус радий, коли хтось молиться/заступається за іншого. І так, за «*молитвами* пречистої своєї Матері» і святих, яких священник вичислює. Одначе, коли згадуємо хрест, тоді кажемо: «*силою* чесного й животворчого хреста». Далі не можна казати «святих славних і всехвальних апостолів», бо тоді виходило б, що Христос спасає нас силою апостолів (чи інших святих). Тому треба сказати «заступництвом святих славних і всехвальних апостолів», щоб продовжити згадувати святих, за молитвами яких Христос милує нас і спасає.